

Людмила Макійчук

Національний університет «Львівська політехніка»,
аспірант кафедри містобудування,
e-mail: liudmyla.o.yaruchyuk@lpnu.ua
orcid: 0000-0003-2558-672

ОЗЕЛЕНЕННЯ ЛЬВОВА: ПОГЛЯД КРІЗЬ ІСТОРІЮ

© Макійчук Л., 2021

<https://doi.org/10.23939/sa2021.01.081>

У статті за допомогою методу історичного аналізу досліджено розвиток міських озелених територій Львова, виділено основні періоди розвитку, що тісно пов'язані з історичними подіями у місті, виявлено чинники впливу на формування кожного з них. На основі статистичних даних щодо озелених площ, площі міста і кількості населення досліджено певні особливості кожного періоду.

Ключові слова – місто, ландшафт, озеленені території, зелений каркас.

Постановка проблеми

Міські зелені насадження відіграють важливу роль у проектуванні та суттєво впливають на розвиток міста та приміські території. Розвиток міста – це безперервний процес, а зелені та блакитні простори міст є невід'ємною частиною міської інфраструктури. Їх планування цікавило спеціалістів впродовж історії, а також гостро постає зараз, на хвилі екологічного руху та збалансованого розвитку. Адже в останні десятиліття кількість міського населення невідомо зростає, відповідно і площа земель, зайнятих містами, зростає зі все більшою швидкістю. Звідси постає проблема охорони природного довкілля та забезпечення збалансованого розвитку навколишнього середовища, адже для якісного зростання та перетворення міст важливим є врахування потреб у якісних озелених територіях.

Львів – місто, розташоване в унікальних географічних умовах, а тому багате на різноманітні форми природного ландшафту. Протягом років його історії зелений каркас міста також розвивався, деградував та трансформувався. Для того, щоб прослідкувати ці зміни, оцінити кількісні дані щодо озелених площ, виявити чинники впливу на розвиток озеленення впродовж історії міста, було використано історичний метод дослідження. Такий аналіз сприятиме глибокому розумінню процесу озеленення міста та розумному плануванню майбутнього зеленого каркасу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми просторового планування озелених територій на міському і регіональному рівнях, їх використання з метою рекреації і відпочинку населення є предметом зацікавлення ряду науковців, зокрема Посацького Б., Петришин Г., Погребенника В., Данилко Н., Боровика Б., Зависляка С., Владімірова В., Білоконя Ю., та ін.

Серед дослідників львівських озелених територій, варто виділити Петришин Г., Максим'юк Т., Дідик В., Тупісь С., Лукашук Г., які приділили увагу природним ландшафтам Львова, їх формуванню, перспективам розвитку. Науковці є авторами численних ландшафтних проектів впорядкування територій міських парків. Окремим озеленим територіям – міським паркам, скверам, проспектам, присвятили свої роботи Петришин Г., Кучерявий В., Криворучко О., Криворучко Ю., Леонов С., Максим'юк Т., Дідик В., Тупісь С., Лукашук Г., Жук І., Богданова Ю. Л., та ін.

Ціним джерелом є праці науковців з питань територіального розвитку Львова, які дають можливість виокремити передумови і особливості розвитку міського озеленення, а саме Посацького Б., Моркляник О., Іваночко У., Долинської М., Кіся Я., Крип'якевича І., Лозинського Р.

Мета роботи – дослідити етапи розвитку міського озеленення Львова, оцінити кількісні дані щодо озелених площ, виявити чинники впливу на розвиток озеленення.

Виклад основного матеріалу

Місто Львів існувало під владою численних держав, і в усі часи, завдяки стратегічно вигідному розташуванню, воно розвивалося швидкими темпами. Можна умовно виділити декілька періодів розвитку озеленення Львова, які тісно переплітаються з історією міста. Від часів заснування Львів згадується як місто, навколо якого розташовані луки і поля, оточене численними лісами, болотами. Умовно, перший період можна виділити від часів закладання княжого граду, згодом “нового міста” в долині Полтви на південь від Високого замку – злам XII та XIII століть (Атлас українських історичних міст. Львів, 2014), і аж до 1777 р. Відповідно до свого розпланування, місто оточене міцними мурами, земляними валами, ровами з водою для захисту від нападників. “Місто в мурах” оточують надані місту лани, на землях яких виникають передмістя, переважно вздовж основних доріг. Спочатку, імовірно, це були незагосподаровані землі, а згодом, починаючи з XV століття, на цих територіях розташувались фільварки та поселення львівських міщан, так звані осади (Долинська М., 2014, с. 60). Одним з відомих фільварків був фільварок єзуїтів з городом та згодом із садом, який пізніше імператор Йосиф II подарував місту в рамках своєї політики касації монастирських маєтків (Крип'якевич І., 1991). У “місті за мурами”, на передмістях, зелені масиви природнього характеру переважають на землях, які погано піддавалися рільничому використанню, на болотяних землях, серед приток річки Полтви.

Через вигідне географічне положення почався стрімкий розвиток міста, місто “росло” за чотирикутні мури та потребувало площі для землеробства та будівництва, тому приміські ліси почали викорчувувати (ліси – Кривий, Дубинка, Грабинка, Березинка, Вигари, Опалюнки) (Кучерявий, 1981, с. 59), відповідно території довколишніх боліт і лісів зменшуються. Перші спроби організованого благоустрою і озеленення відбувалися у дворах монастирів та прилеглих до них кладовищ. Складно привести точні дані щодо площі озеленення на одного жителя та відсотка зелених насаджень загального користування, проте, зважаючи на стрімкий розвиток міста, можна стверджувати, що в межах мурів озелененню не надавали особливої уваги, а місто за межами мурів було переважно сільськогосподарськими угіддями та лісами, які задовольняли потреби мешканців.

В 1772 відбувся Перший поділ Речі Посполитої, місто стало коронною землею, Королівством Галичини і Лодомерії у складі Австрійської імперії, а в 1786 році ліквідовано головну ознаку самоврядування – Магдебурське право. Період 1777–1848 рр. розпочався знаковою подією у розвитку міста – в 1777 р. було вирішено розібрати мури, засипати рови та озеленити ці території, створивши на їх місці бульвари, доріжки для прогулянок. (Petryshyn Н. та ін., 2016, с. 162–163). Однією з причин цього стало те, що місто в мурах страждало від нестачі зелені. Це вперше був застосований планований підхід до зеленого благоустрою міста. Проте за мурами озеленення було вдосталь – густі зарості вербологів, луки, ліси та ін.

З кінця XVIII століття за мурами при маєтках шляхетних родин закладали великі парки на підніжжях пагорбів Львівської котловини. На західному березі Полтви були розплановані парки біля палацу Яблоновських, палацу Потоцьких (Petryshyn Н. та ін., 2019), парк на пагорбах Цитаделі та в районі Кортумівка. Багато з них не дожили до нашого часу, зокрема Парк Яблоновських, поруч із струмком Сорока, що впадав у річку Полтву, мальовничі сади на пагорбах Каліча Гора, Пельчинський та Шембека (Вроновських) (Zhuk, 2016, с. 223). Сади на Цитаделі проіснували до будівництва сучасного військового комплексу в середині XIX століття. Ще одним щедро озеленим пагорбом була Кортумівка, де власник Ернст Трауготт фон Кортум розбив сад, парк та

навіть виноградники. На схід від Полтви території також були оточені зеленню. Слід виділити райони Лоншанівка, Цетнерівка та Погулянка (Zhuk, 2016, с. 223).

За час з 1777 р. по 1848 р. місто розширило свої межі вдвічі, до 2090 га (Карта 1890 р.), також зросла кількість населення з 25 000 осіб у 1775 р. до 70 300 осіб у 1848 р. (Кісь Я., 1968). В історії озеленення Львова це період створення “першого зеленого кільця” міста на місці колишніх фортифікацій (Дідик В., 2014, с. 151). З ініціативи нової влади почався період планового озеленення та благоустрою міста. Відбувалась реорганізація міста та консолідація його центральної частини, що у свою чергу вплинуло на розвиток озелених просторів та на створення навколо середмістя зеленого кільця на місці фортифікацій за прикладом інших європейських міст (Petryshyn Н. та ін., 2016). Закладено сад Святої Анни, що був тоді володінням ченців-августинців, біля казарм на вулиці Городоцькій, названих на честь австрійського ерцгерцога Фердинанда, оновлювалося озеленення території монастирських садів, які входили до монастирського комплексу сестер-бенедиктинок, біля Стрільниці, професором Ернстом Віттманом закладено перший у місті ботанічний сад, реалізовано першу алею з посадками вздовж Полтви на правому березі у вигляді двох паралельних наземних набережних, що отримала назву Гетьманські Вали (Petryshyn Н. та ін., 2016), за схожим принципом було організовано зелену зону на східному березі Полтви, яка отримала назву “Губернаторські Вали” через розташування поряд резиденції нового губернатора (Zhuk, 2016, с. 221). На Замковій горі було розплановано пейзажний парк головним міським садівником Карлом Бауером. Відтоді, узгір’я стало улюбленим місцем для прогулянок містян, туди була проведена трамвайна лінія. (Петришин Г. та ін., 2019, с. 269). “Єзуїтський сад” через занедбаний стан був проданий в оренду та належне утримання Йоганові Гьохту, який перепланував його у французькому стилі. Пізніше, сад знову був переданий місту і перепланований Карлом Бауером (Крип’якевич І., 1991).

Також розбивалися невеликі сади біля новозбудованих вілл. Проте для будівництва та розвитку міста необхідні були ресурси, тому площа навколишніх лісів надалі скорочується, з 403 480 га аж до 369 880 га (Hładyłowicz, 1931), а відповідно і площа зелених насаджень на одну людину, вже у 1848 р. вона становила 14,2 м²/особу.

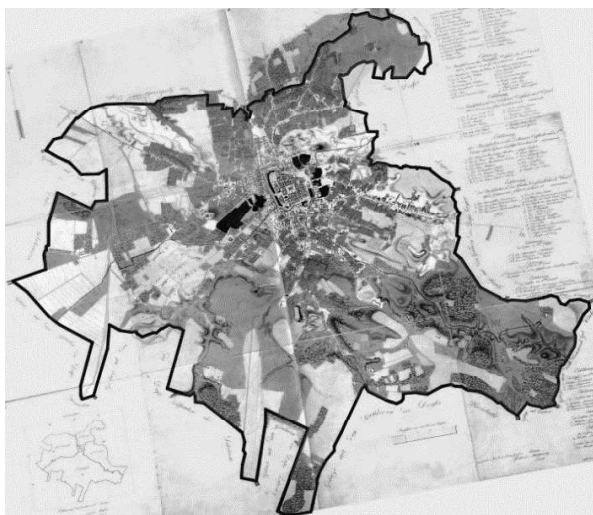


Рис. 1. Карта м. Львова 1828 р. з виділеними озеленими територіями, що зберегли природний стан ландшафтів

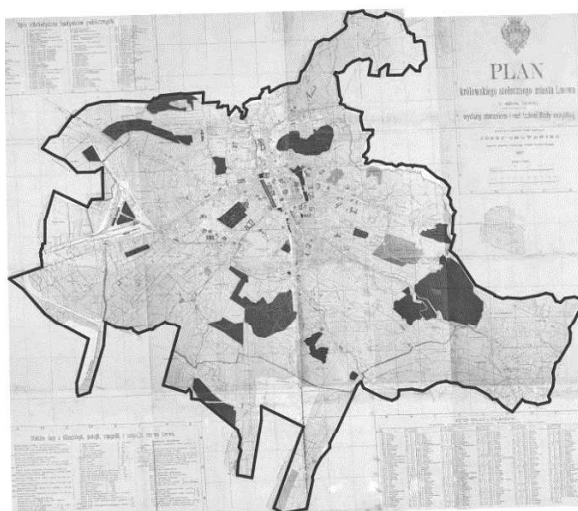


Рис. 2. Карта м. Львова 1890 р. з виділеними озеленими територіями – парками та скверами

У 1848 році Європою поширилась революція “Весна народів”, яка сколихнула і всю Австрійську імперію. Після революції, в 1850-ті роки новим поштовхом для розвитку міста стали розбудова залізниці, побудова електростанції, поява кінного трамваю. Через ці чинники, а також

через активну роботу промисловості, що працювала на вугіллі, сконцентровану, зокрема, у районі Підзамче, екологічний стан у місті та якість повітря погіршуються. На фоні цих подій, відбувається поштовх будівництва нових житлових районів для заможних містян, які заплановані за найсучаснішими вимогами і стандартами. Нові забудови за межами міських укріплень, розташованих на схилах басейну Львова вздовж головних доріг, стали престижними для житла. Для прикладу, в кінці XIX століття архітектори професор Юліан Захаревич та професор Іван Левинський почали активно освоювати ділянки Новий світ та Кастелівка, втілюючи у реальність ідеї міста-саду та створюючи район, забудований новими віллами та багатоквартирними будинками, які оточені садками повними зелені. Одночасно формується система озеленення – парки, бульвари та сквери, які повільно рухаються вперед на посівах, які стали частиною міських земель у процесі секуляризації.

З 1880 до 1910 рр. загальна кількість збудованих будинків зросла на 130 % (Мазурок, 1990). Для бідного населення квартали в передмістях були часто стихійні і тісні, тому лишається мало вільного простору для озеленення, на відміну від центральних та нових районів, де діють австрійські правила забудови зі строгою парцеляцією, розбиті парки, вулиці озеленені, а вілли оточені садами. Під приводом Крайової виставки в 90-ті роки вирішено створити великий парк Я. Кілінського, а пізніше і ряд інших – Софіївка, Личаківський; озеленити площу Галицьку, вул. Личаківську, сквер на Лисенка та сквер біля Собору Св. Юра, що завершував загальну композицію району Новий Світ, автором якого був визначний головний міський садівник і майстер садово-паркового мистецтва Арнольд Рерінг (Petryshyn H., та ін., 2015, с. 6, 11–13).

Проте, навіть це не сприяло зростанню показників озеленення міста відсоток озеленення загального користування до площі міста становив всього 3,8 % (119,6 га при площі міста 3166,2 га (Карта 1890 р.)). Загальноміський показник площі озеленення на 1 жителя в період 1848–1917 зменшився з 17,5 м²/особу до 5,9 м²/особу, адже число населення зросло з 68 325 осіб у 1850 р. до 200 000 осіб у 1914 р. (Лозинський, 2005), а площа міста з 1849 р. становила 3166,2 га (Карта 1890 р.). Хоча кількісні показники знизились, варто звернути увагу на якісний аспект озеленення. Кwartали віллової забудови були наповнені зеленими територіями – садками навколо будинків, озеленими вулицями. Кwartали периметральної забудови центральної частини міста також мали чимало озелених просторів – присадники перед будинками, вздовж вулиць, внутрішніх дворів з зеленими насадженнями. Тому характерним для цього періоду є велика різниця в озелененні між різними районами міста, адже престижні райони заможних мешканців не страждали від недостаті зелених площ, а в передмістях робітників і бідних жителів таких площ практично не було.

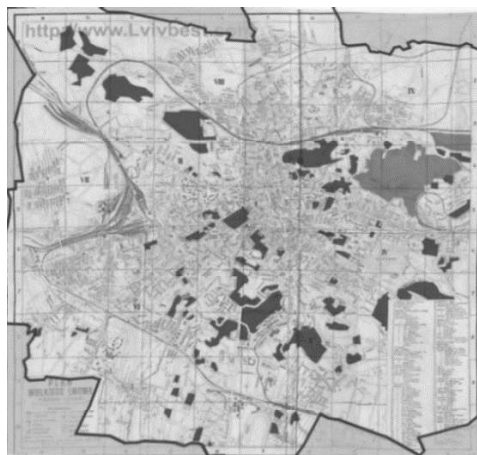


Рис. 3. Карта м. Львова 1937 р.
з виділеними озеленими територіями



Рис. 4. Карта м. Львова 1957 р.
з виділеними озеленими територіями

У 1931 р. відбулося розширення території міста за рахунок приєднання приміських сіл. Унаслідок розгортання військових кампаній, на потреби армії відбувалася вирубка довколишніх лісів, активно відбувалася забудова міських ділянок зростали темпи розвитку промисловості. Ці фактори значно знизили темпи озеленення міста. Організація благоустрою відбувалася переважно в центральній частині міста, для прикладу посадки на вулиці Академічній (тепер просп. Т. Шевченка), а також серед віллової забудови. За статистичними даними, наведеними Дрекслером у “Великому Львові” площа озеленення загального користування займала 5,6 % від площі усього міста (відповідно до старих меж міста, що охоплювали 3166,2 га (Карта 1890 р.)) Проте приріст озеленення на рік суттєво зменшувався. Цю тенденцію підтверджує і площа озеленення на 1 жителя, що на початку періоду становила 8,9 м²/люд., а до кінця 30-х років вже була 5,6 м²/люд. Окремо слід відзначити ідею Дрекслера щодо об’єднання територій зелених насаджень у єдину систему у проєкті “Великий Львів”. У своїй монографії “Wielki Lwów”, 1920 р. Дрекслер запропонував ідею розширення Львова за рахунок приєднання приміських сіл. Для цього планувалося перетворити радіальну планувальну структуру міста в радіально-кільцеву (Petryshyn H. та ін., 2018, с. 180–186). Також у проєкті І. Дрекслера сформувався бачення структури озеленення міста і приміських територій у вигляді трьох концентричних кіл для сполучення міста і його приміської території природними екологічним каркасом. Перше зелене кільце розташоване на місці фортифікацій середньовічного Львова, друге зелене кільце складається з парків і лісопарків на схилах Львівської улоговини. Третє кільце – це приміські зелені простори Львова поблизу зовнішньої проєктованої кільцевої дороги. (Drexler, 1920) Хоча пропозиції Дрекслера були лише частково реалізовані у наступних етапах, вони лишаються актуальними і зараз (Дідик В. та ін., 2011).

У 1939 році відбулося приєднання міста та Західної України до СРСР і після Другої світової війни збільшуються темпи розвитку промисловості та економіки. У місті створено трест зеленого будівництва, а кількість посадок збільшується в рази. Завдяки цьому, відбувається активне озеленення міста, особливо декоративне, також було створено парки Культури і відпочинку ім. Б. Хмельницького, Погулянка, Снопківський, Шевченківський гай та ін., які доповнювали “друге зелене кільце”. Після воєнних дій, відсоток озеленення загального користування до площі міста різко скоротився: з 3,47 % у 1940 р. до 1,94 % у 1955 р., але активні заходи з озеленення міста та створення нових зелених просторів сприяли значному зростанню цього показника, що у 1980 році становив вже 3,64 %. Позитивні зміни характеризує площа озеленення на 1 жителя, що зросла з 7,5 м²/люд. до 9,3 м²/люд. за цей період. Також у цей час розпочалося активне освоєння приміських зелених територій для розміщення баз відпочинку та формування лісопарків навколо міста. Вже до 1970 року приміські лісопарки становлять 7131 га (Кучерявий, 1981, с. 71). У цей період місто поступово збільшувало свої межі з 6500 га до 17100 га у 1980 р. (Посацький, 2015, с. 146), зросла більше, ніж вдвічі і кількість населення.

Новим етапом розвитку міста як і всієї країни стало здобуття Незалежності та розпад Радянського Союзу. Проте через значну увагу до політичних, соціальних та економічних подій в країні було досить мало приділено уваги питанням містобудування, територіальної організації, і, зокрема озелененню міст. В цей час відбувається трансформація цілої системи архітектури і містобудування і ця сфера розвивається дуже повільно. Проте, через відсутність просторово-планувальних змін у містах, показники озеленення ще залишилися інертними з радянських часів: станом на 1990 р. відсоток озеленення загального користування до площі міста становив 8,1 %, що стало наслідком планового озеленення міста у 1980-х роках (у 1980 р. було заплановано додати 1000 га зелених територій, зокрема 227 га – у житлових районах і кварталах, 35 га планувалося додати до озеленення вулиць, а також створити 192 га парків і скверів) (Кучерявий, 1981, с. 70). Відповідно зріс показник площі озеленення на 1 жителя, з 9,3 м²/люд. до 15,6 м²/люд.

Вже через десятиліття поступово розпочався занепад озеленення, нові зелені території не створюються, а існуючі починають деградувати. Після важкого десятиліття 1990-х, розпочався будівельний бум, який характеризується хаотичною або навіть самовільною забудовою, що часто знищує зелені території та “вклинюється” в межі їх територій (Черкес Б., та ін., 2018, с. 132–133).

Різко знизився показник відсоток озеленення загального користування до площі міста з 8,1 % до 3,02 %, так само як і показник площі озеленення на 1 жителя, з 15,6 % до 6,8 м²/люд.

У наступні роки міське озеленення перебуває у задовільному стані, що відбивається на якості зелених просторів: рослинні насадження не доглянуті або захаращені, місцям загального користування не вистачає благоустрою. Проте показники у цей час дещо зростають: відсоток озеленення загального користування до площі міста у 2015 р. становив 4,51 %, а показник площі озеленення на 1 жителя зріс до 10,7 м²/люд., що відповідає нормативним вимогам згідно з ДБН Б.2.2-12:2019 “Планування і забудова територій”. Хоч показники показують позитивну динаміку, існує ряд суттєвих проблем галузі озеленення міста, а саме неознакованість зелених територій, відсутність юридичних меж та інвентаризації зелених насаджень міста, часті випадки не погодженого вирубування дерев для будівництва, відсутність статистичної інформації щодо озеленення міста, потребують оновлення сквери, громадські простори, парки (див. табл.1)

Таблиця 1

Статистичні дані про озеленення м. Львова

Роки	Площа зелених насаджень загального користування, га	Відсоток міського озеленення до площі міста, %	Населення міста, ос.	Площа міста, га	Площа озеленення на 1 ос., м ² /люд.
ХІІ ст. – 1577	–	45,95 (Hładyłowicz, 1931)	5500 осіб (Лозинський, 2005)	Бл. 50 (Кучерявий, 1981)	
1578–1776	–	43,99 (Hładyłowicz, 1931)	поч. 16 ст. – 7 – 10000 (Лозинський, 2005) поч. ХVІІ ст. – 20000 (Кісь, 1968)	бл. 1100 (Карта 1766)	
1777–1848	Бл. 100	40,33 (Hładyłowicz, 1931)	1775 р. – 25000 1848 р. – 70300 (Кісь, 1968)	2090 (Карта 1890, старі межі)	40 14,2
1849–1917	119,6 (карта 1890)	3,8 (розрахунок)	1850 р. – 68325 1914 р. – 200000 (Лозинський, 2005)	1849 р. – 3166,2 (Карта 1890)	17,5 5,9
1918–1938	178,72 (Drexler, 1920)	5,6 (Drexler, 1920)	1917р. – 195000 1931 р. – 311500 (Drexler, 1920)	1918 р. – 3166,2 1931 р. – 6500 (Посацький, 2015)	8,9 5,6
1939–1988	1940 р. – 226 1955 р. – 300 1980 р. – 624 (Кучерявий, 1981)	1940 р. – 3,47 1955 р. – 1,94 1980 р. – 3,64 (розрахунок)	1941 р. – 299000 1979 р. – 665065 (Лозинський, 2005)	1939 р. – 6500 1980 р. – 17100 га – (Посацький, 2015)	7,5 7,8 9,3
1989–1999	1236 (Ковтун В., Степаненко А., 1990)	7,2 (розрахунок)	790000 (Ковтун В., Степаненко А., 1990)	17100 (Держ. сл. статистики України, 2020)	15,6
2000–2011	518 (Шолок, 2014)	3,02 (розрахунок)	758700 (Держ. сл. статистики України, 2020)	17100 (Держ. сл. статистики України, 2020)	6,8
2012–2018	820 (Назарук, 2015)	4,51 (Назарук, 2015)	76 000 (Держ. сл. статистики України, 2020)	17100 (Держ. сл. статистики України, 2020)	10,7
2019	1229,71 (Ухвала ЛМР, 2018)	7,19 (розрахунок)	724314 (Держ. сл. статистики України, 2020)	17100 (Держ. сл. статистики України, 2020)	16,97

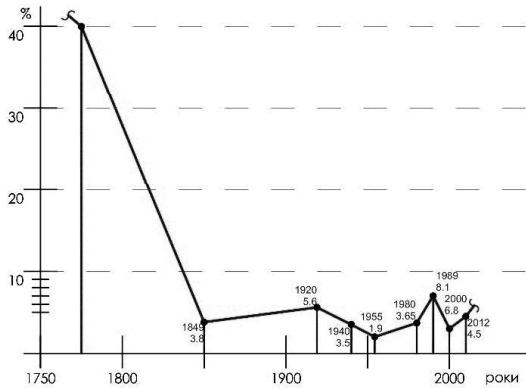


Рис. 5. Графік змін відсотка озеленення загального користування до площі міста, %

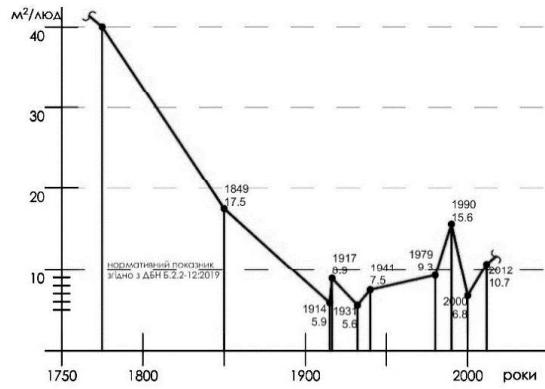


Рис. 6. Графік змін площі озеленення на 1 жителя, м²/люд

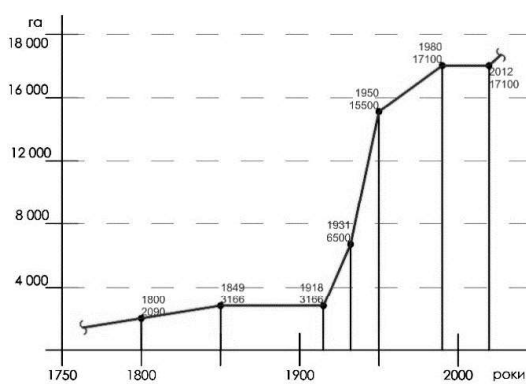


Рис. 7. Графік змін площі міста, га

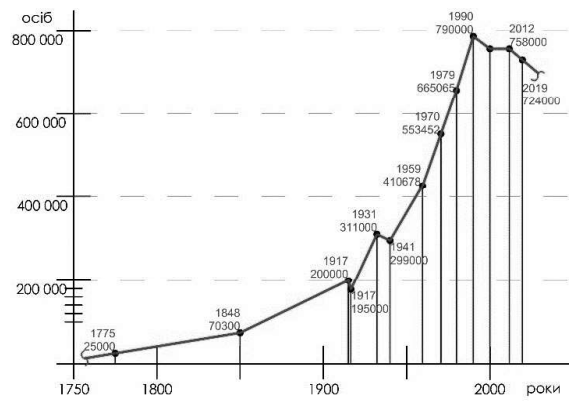


Рис. 8. Графік змін кількості населення міста, осіб

Висновки

Виходячи з аналізу статичних даних, можна зробити певні висновки:

- площа озеленення на одного жителя різко змінювалась у сторону зменшення в періоди перед початком війн, що можна пояснити вирубкою зелених насаджень для потреб армії, пришвидшенням темпів розвитку промисловості, яка орієнтована на оборонну чи військову функцію. У повоєнні роки цей показник зростав, проте це пов'язане не лише з відновленням озелених площ і створенням нових, а й з тим, що після воєн населення міста скорочувалося, а відповідно кількість озеленення припадала на меншу кількість людей;

- площа озеленення на одного жителя відповідала сучасним українським нормам лише у період до кінця XIX ст. і у 1990-х роках XX ст., та почала зростати у 2012 р. У всі інші періоди територій озеленення місту не вистачало, відповідно до кількості його мешканців. Нормативний показник площі ландшафтних та рекреаційних територій загального користування для міста з кількістю населення понад 250 тис. осіб на даний час становить 10 м²/люд згідно з ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування і забудова територій". Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує наявність мінімум 9 м² зелених насаджень на людину, а також наголошує на ідеальному значенні площі міських зелених насаджень, що становить 50 м² на душу населення. (World Health Organization, 2012);

- кількісні показники відношення площі озеленення загального користування до площі міста та забезпеченість кожного жителя озеленими територіями не дають змоги в повній мірі досягнути наповнення міста зеленими зонами. Для доповнення картини потрібно враховувати і якісні характеристики, зокрема характер забудови, типологію зелених просторів від присадків до міських лісів, стан їх збереження і догляду.

Бібліографія

- Drexler, I., 1920. Wielki Lwów. Lwów: Nakładem Gminy miasta Lwowa.
- Hładyłowicz, K., 1931. Zmiany krajobrazu w ziemi Lwowskiej od połowy XV do początku XX w. y: Lwów: Studia z historii społecznej i gospodarczej. P. 101–134.
- Petryshyn H., Kryvoruchko O., Lukashchuk H., Tupis' S., 2015. The park in St. Yuri (St. George) square – the jewel in the emerald necklace of the city of Lviv. Czas. Techn. Architektura, 10-A (16). P. 3–20. DOI: 10.4467/2353737XCT.15.150.4187
- Petryshyn H., Liubyskyi R., 2018. Ignacy Drexle's vision of planning development of the city of Lviv. 33. P. 173–194. DOI 10.21005/pif.2018.33.C-06
- Petryshyn H., Lukashchuk H., Tupis' S., 2016. The parterre on the Svobody avenue – “visiting card” of modern Lviv. Architectural Studies, 2(2). P. 161–173.
- Petryshyn H., Lukashchuk H., Kryvoruchko A., Kryvoruchko V., 2019. Proposal of the revitalization of the landscape around the Potocki family palace in Lviv. Krakow: Wydawnictwo AGH.
- World Health Organization, 2012. Health Indicators of Sustainable Cities in the Context of the Rio+20 UN Conference on Sustainable Development. WHO. Geneva.
- Zhuk, I., 2016. The “Emerald mantle” of Lviv garden and park design in the capital city of Galicia, 1770–1910 s. Architectural Studies. 2(2). P. 219–228.
- Атлас історичних українських міст. Т. 1. Львів / за наук. ред. Мирона Капралія. Львів, 2014. 52 с.
- Ганішевські К., 1890. План королівського столичного міста Львова [online] Доступно:< <https://uma.lvivcenter.org/uk/maps/34384> > [Дата звернення: 21.12.2020].
- Державна служба статистики України, 2020. Статистичний збірник “Чисельність наявного населення України” на 1 січня 2020 року. Київ: Державна служба статистики України.
- Дідик В., Максим'юк Т., Тупіс С., 2011. Третє зелене кільце Львова. Досвід та перспективи розвитку міст України : зб. наук. пр. 20: Проблеми розвитку найкрупніших міст України. С. 180–193.
- Дідик В., 2014. Проблеми формування та використання фрагментів третього зеленого кільця міста Львова. Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування : зб. наук. пр. 27. С. 151–160.
- Долинська М., 2014. Львів: простір на тлі мешканців XIII–XIX ст. Львів : Видавництво Українського католицького університету.
- Кісь Я., 1968. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.). Львів. С. 222.
- Ковтун В., Степаненко А., 1990. Города Украины. Экономико-географический справочник. Київ : Вища школа.
- Крип'якевич І., 1991. Історичні проходи по Львові. Львів : Каменяр.
- Кучерявий, В., 1981. Зеленая зона города. Київ : Наукова думка.
- Кучерявий, В., 2008. Сади і парки Львова. Львів : Світ.
- Лозинський, Р., 2005. Етнічний склад населення Львова (у контексті суспільного розвитку Галичини). Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.
- Мазурок, О., 1990. Города западноукраинских земель эпохи империализма. Социально-экономический аспект. Львів : Світ.
- Петришин Г., Соснова Н., Тупіс С., 2019. Реконструкція парку “Високий замок” у контексті природного каркасу Львова. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. 53. С. 267–276.
- Посацький, Б., 2015. Генеза і проблеми просторового розвитку Львова (на зламі XX–XXI ст.). Досвід та перспективи розвитку міст України. 28. С. 142–158.
- Ухвала Львівської міської ради, 2018. № 3629 від 27.06.2018 “Про затвердження Комплексної стратегії озеленення м. Львова” [online] Доступно: <<https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/7A367B964B85C64AC22582C500314E4D?OpenDocument>> [Дата звернення: 11.12. 2020].
- Черкес Б., Петришин Г., Коник С., 2018. Інтенсифікація забудови історично сформованого міста (на прикладі Львова). Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, Серія: Архітектура (893). С. 129–138.
- Шолок, І., 2014. Просторовий аналіз зеленої зони та перспективні території її розширення в межах Львова. 45. С. 417–423.

Reference

- Drexler, I., 1920. Wielki Lwów. Lwów : Nakładem Gminy miasta Lwowa.
- Hładyłowicz, K., 1931. Zmiany krajobrazu w ziemi Lwowskiej od połowy XV do początku XX w. Lwów. *Studia z historii społecznej i gospodarczej*. P. 101–134.
- Petryshyn H., Kryvoruchko O., Lukashchuk H., Tupis' S., 2015. The park in St. Yuri (St. George) square – the jewel in the emerald necklace of the city of Lviv. *Czas. Techn. Architektura*, 10-A (16)/ P. 3–20. DOI: 10.4467/2353737XCT.15.150.4187
- Petryshyn H., Liubytssky R., 2018. Ignacy Drexler's vision of planning development of the city of Lviv. 33. P. 173–194. DOI 10.21005/pif.2018.33.C-06
- Petryshyn H., Lukashchuk H., Tupis' S., 2016. The parterre on the Svobody avenue – “visiting card” of modern Lviv. *Architectural Studies*, 2(2), p. 161–173.
- Petryshyn H., Lukashchuk H., Kryvoruchko A., Kryvoruchko V., 2019. Proposal of the revitalization of the landscape around the Potocki family palace in Lviv. Krakow: Wydawnictwo AGH.
- World Health Organization, 2012. Health Indicators of Sustainable Cities in the Context of the Rio+20 UN Conference on Sustainable Development. WHO. Geneva.
- Zhuk, I., 2016. The “Emerald mantle” of Lviv garden and park design in the capital city of Galicia, 1770–1910 s. *Architectural Studies*. 2(2). P. 219–228.
- Atlas of historical Ukrainian cities. Vol. 1 : Lviv / For science. ed. Myron Corporal. Lviv, 2014. 52 p.
- Ganishevsky K., 1890. Plan of the royal capital city of Lviv (with the enclave of juniper, also mashuv. Lviv. Part I). [online] Available at: <<https://uma.lvivcenter.org/en/maps/34384>> [Accessed date: 21 December 2020].
- State Statistics Service of Ukraine, 2020. Statistical collection “Population of the current population of Ukraine” on January 1, 2020. Kyiv : State Statistics Service of Ukraine.
- Didyk V., Maksymyuk T., Tupis S., 2011. The third green ring of Lviv. Experience and prospects of development of cities of Ukraine: coll. Science. pr., 20: Problems of development of the largest cities of Ukraine. P. 180–193.
- Didyk V., 2014. Problems of formation and use of fragments of the third green ring of the city of Lviv. Experience and prospects of development of cities of Ukraine. Problems of reconstruction in the theory and practice of urban planning: a collection of scientific papers. 27. P. 151–160.
- Dolynska M., 2014. Lviv: space against the background of the inhabitants of the XIII–XIX centuries. Lviv : Publishing House of the Ukrainian Catholic University.
- Kis Ya., 1968. Industry of Lviv in the period of feudalism (XIII–XIX centuries). Lviv : Lviv Publishing House. P. 222.
- Kovtun V., Stepanenko A., 1990. Cities of Ukraine. Economic and geographical directory. Kyiv : Higher school.
- Krypyakevych I., 1991. Historical passages in Lviv. Lviv : Kamenyar.
- Curly, V., 1981. Green zone of the city. Kyiv : Scientific opinion.
- Kucheryavy, V., 2008. Gardens and parks of Lviv. Lviv : World.
- Lozynsky, R., 2005. Ethnic composition of the population of Lviv (in the context of social development of Galicia). Lviv : Ivan Franko Lviv National University Publishing Center.
- Mazurok, O., 1990. Cities of the western Ukrainian lands of the epoch of imperialism. Socio-economic aspect. Lviv : World.
- Petryshyn G., Sosnova N., Tupis S., 2019. Reconstruction of the park “High Castle” in the context of the natural framework of Lviv. Modern problems of architecture and urban planning: scientific and technical collection. 53. P. 267–276.
- Posatsky, B., 2015. Genesis and problems of spatial development of Lviv (at the turn of the XX–XXI centuries). Experience and prospects of development of cities of Ukraine. 28. P. 142–158.
- Resolution of the Lviv City Council, 2018. No. 3629 dated June 27, 2018 “On approval of the Comprehensive Landscaping Strategy of Lviv” [online] Available at: <[https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/7A367B964B85C64AC22582C500314E4D?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/7A367B964B85C64AC22582C500314E4D?OpenDocument)> [Accessed date: 11 December 2020].
- Cherkes B., Petryshyn G., Konik S., 2018. Intensification of building a historically formed city (on the example of Lviv). *Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic”, Series: Architecture (893)*. P. 129–138.
- Sholok, I., 2014. Spatial analysis of the green zone and perspective territories of its expansion within Lviv. 45. P. 417–423.

Liudmyla Makiichuk

National University "Lviv Polytechnic",

postgraduate student of Department of Urban Planning and Design

e-mail: liudmyla.o.yaruchyk@lpnu.ua

orcid: 0000-0003-2558-672

GREENING OF LVIV: A REVIEW THROUGH HISTORY

© Makiichuk L., 2021

The article highlights and analyzes the main periods of development of urban green areas of Lviv from the founding of the princely city to the present day. Methods of historical analysis and analysis of the scientific literature were used in the study to find the relationship between historical conditions and periods of development of green areas. Statistical analysis was also used to study statistics on green space, city area and population.

Several main periods were identified during the study. The first period - the twelfth century. until 1777 – a period of rapid development of the “city in the walls” and changes in the surrounding lands. The first attempts at organized landscaping in the courtyards of monasteries and nearby cemeteries took place at this time. In the following period from 1777. by 1948, the decision to dismantle the walls and create the first planned landscaping of the city was made. Also, large parks near the estates of noble families were built. Since 1948 after 1917 the ecological situation in the city has deteriorated due to the active development of technology and industry, and the construction of residential areas with gardens has revived. Holding a National Exhibition in the 90s of the XIX century. was the impetus for the creation of new green areas. In the period of 1918 until 1939 the pace of landscaping of the city decreased, landscaping was organized mainly in the central part. At this time, Drexler's idea of expanding Lviv was realized, and the idea of forming a structure of landscaping in the form of three concentric circles is still relevant. From 1939 to 1980, the city's landscaping was actively and gradually developed, new parks were created, and suburban green areas for recreation were developed.

The most modern stage – from gaining Independence to the present day – is the period when green areas need planned improvement and protection.

The study confirmed the view that green areas are closely linked to historical events, such as wars or the active development of certain areas of the economy. Also, only quantitative indicators of green areas do not fully inform about the filling of the city with green spaces at different times, so it is necessary to take into account the qualitative characteristics.

Key words: city, landscape, green areas, green frames.